KLINICKÁ PRAXE OČIMA MENTORŮ A STUDENTŮ OBORU VŠEOBECNÁ SESTRA

CLINICAL PRACTICE FROM THE VIEWPOINT OF MENTORS AND NURSING STUDENTS

Yveta Vrublová¹

Abstrakt

Studium ošetrovatelství klade vysoké nároky na kvalitu a odbornost výuky. Odborná praxe patří mezi základní pilíře studia oboru všeobecná sestra. Při výuce odborné praxe spolupracují mentoři odborné výuky. Jejich postavení hraje významnou roli. Také pro studenty je tato situace odlišná. Nespolupracují v dané chvíli s vyučujícím, ale právě s odborníkem z praxe. Tato skutečnost s sebou přináší různé podněty. Cílem této práce je jejich analýza z pohledu mentorů a také z pohledu studentů. Jak mentoři, tak studenti poukazují na některé problémy, které se během praxe vyskytují a které je nutno řešit. Tyto podněty se týkají zejména etického přístupu, způsobu komunikace a dodržování standardů včetně studijního plánu.

Klíčová slova

mentor, student, klinická praxe

Abstract

Nursing studies place high requirements on the quality and proficiency of education. Professional work experience is one of the basics during the study of the subject field "general nurse". Clinical mentors participate in students' placements. Their position is quite important and this situation is different for students too. At the specific moment they don't cooperate with a teacher but with a practitioner of a work experience. This fact

¹ Ústav ošetrovatelství, Fakulta veřejných politik v Opavě, Slezská univerzita v Opavě

brings different inducements. The goal of this work is their analysis from the viewpoint of mentors and also from the viewpoint of students. Both mentors and students point out to some problems that occur during the work experience and that have to be solved. These inducements are mainly about ethical attitudes, the way of communication and the observance of norms including the educational plan.

Keywords

mentor, student, clinical practice

ÚVOD

Praktická výuka vybraných klinických předmětů je nosnou součástí efektivního výchovně vzdělávacího procesu budoucích zdravotnických pracovníků oboru všeobecná sestra. Tato výuka navazuje na odborné přednášky z konkrétních lékařských disciplín. Vzhledem k tomu, aby uvedená výuka systematicky a cíleně navazovala na získané vědomosti, jeví se jako žádoucí upevnit získané vědomosti praktickou výukou přímo na klinickém pracovišti u pacienta. Jde o ucelený proces, který vede ke zkvalitnění vědomostí s názornou možností aplikace do praxe. Náplň práce mentora vyžaduje několikaletou zkušenost na jednotlivém pracovišti, odbornou znalost autonomních a kooperativních činností sestry na pracovišti, využívání nových poznatků v oboru ošetrovatelství a především vlastní přesvědčení o významu této role. Mentor odborně vede studenta oboru ošetrovatelství při praktické aplikaci získaných vědomostí a dovedností do praxe. Cílem práce mentora je tedy snadnější a rychlejší zařazení vzdělávaného do složitého systému, tím, že řídí jeho učení, rozvíjí jeho schopnosti a dovednosti, aby mohl využít svůj potenciál a je mu oporou ve všech situacích (Medlíková, 2013). Počet studentů na jednoho mentora se pohybuje od 1–3. Student na začátku studia obdrží seznam odborných pracovišť, která jsou nutná ke splnění odborné praxe. V případě oboru všeobecná sestra jde o tato pracoviště:

- Léčebna dlouhodobě nemocných
- Ambulance privátního lékaře pro děti, dorost a dospělé
- Interní oddělení
- Chirurgické oddělení
- Oddělení dětského lékařství
- Oddělení neurologie, neurochirurgie
- Oční oddělení, Kožní oddělení, ORL, Stomatologie, Kardiochirurgie, Urologie
- Onkologické oddělení

METODIKA

Jednalo se o kvalitativní šetření, ve kterém byl v rámci zjišťování informací použit řízený rozhovor jak s mentory odborné praxe, tak se studenty. Průzkumu se zúčastnilo 75 studentů oboru všeobecná sestra (2.–3. ročník) a celkem 18 mentorů odborné praxe. Rozhovor obsahoval celkem čtyři základní otázky pro mentory a tři otázky pro studenty.

VÝSLEDKY

Výsledky otázek určené pro mentory odborné praxe:

1. *Spolupráce se studenty* – v tomto případě všech 18 mentorů udávalo spolupráci velmi dobrou, studenti podle mentorů téměř vždy projevují zájem o práci, o možnost zdokonalit si závislé ošetrovatelské intervence. Aktivně se zapojují do ošetrovatelského procesu. Pouze v ojedinělých případech se vykytuje vyhýbáním se určitým intervencím (hygienická péče, pomoc při vyprazdňování).
2. *Spolupráce se zdravotnickým týmem* – pokud se jednalo mentory, kteří jsou součástí zdravotnického týmu daného odborného oddělení byla tato spolupráce klasifikovaná jako výborná, v případech, kdy mentor (učitel odborné praxe) nebyl touto součástí, docházelo k pocitu ze strany mentora jako cizího elementu na oddělení (např. sledování dodržování standardů) a tím k méně efektivní komunikaci. Tento problém se však při častém pobytu mentora na oddělení téměř eliminoval.
3. *Znalost kompetencí mentora* – všichni mentoři byli poučeni o svých kompetencích, nikdo z nich neudával výraznější problémy. Z důvodu zodpovědnosti by většina z nich uvítala vyšší finanční ohodnocení či snížení pracovního úvazku.
4. *Spolupráce s garantem a vyučujícími vzdělávací instituce* – spolupráce je kontinuální, dochází k osobnímu setkání a projednání vyskytujících se problémů. Mentoři uvádějí potřebu dalšího vzdělávání zejména z oboru pedagogiky a psychologie.

Výsledky rozhovoru se studenty:

1. *Vstřícnost mentora* – studenti charakterizovali vstřícnost mentorů podle oddělení, kde probíhala či probíhá jejich odborná praxe. V celkovém pohledu byla udávaná spokojenost, pouze v některých konkrétních případech dochází k neefektivní komunikaci studenta a mentora. Zejména šlo o direktivní přístup ze strany mentora, neadekvátní oslovování studentů (žákyňka), tykání studentům, devalvační přístup.
2. *Odborná erudice mentora* – v tomto případě byla u všech studentů charakterizovaná jako středně vysoká až vysoká. V některých případech byla uváděna přílišná liberálnost mentora jak k některým studentům, tak ke zdravotnickému týmu (omlouvání, nedodržování standardů, žovialita, nevhodné chování před pacienty – např. k lékařům, volání jménem, tykání, hlasitý smích, hlasité hovory o proběhlé volné aktivitě aj.).
3. *Spolupráce se zdravotnickým týmem* – tato otázka dopadla nejhůře, neboť studenti si téměř ve všech případech stěžovali na nevhodné chování některých členů

ošetřovatelského týmu k jejich osobě – nejčastěji šlo o ošetřovatelky, které měly tendence přidělovat jim své výkony. V nízkém počtu šlo také o některé sestry, které se dle výpovědí neadekvátně chovají ke studentům – direktivní příkazy, týkání, vysílání z oddělení s různými pochůzkami, přidělování své práce, minimální možnost procvičování závislých činností (odběry biologického materiálu, podávání injekcí atd). U přístupu bylo konstatováno, že někteří lékaři je přehlížejí, neznají jejich studijní obor, nemají dostatek trpělivosti vysvětlit jim některé postupy, nebo akceptovat jejich pomalejší pracovní tempo.

DISKUSE

S předložené analýzy vyplývá, že základním problémem při klinické praxi studentů je neefektivní komunikace, direktivní přístup, v některých případech příliš liberální postoj mentora ke studentům a také v mnoha situacích nedostatečná týmová práce pracovníků, kteří stále ještě pohlíží na studenty jako pomocnou sílu. V tomto případě se jeví jako velmi žádoucí a adekvátní vytvořit dostatek prostoru na evaluaci jak z pohledu studentů, mentorů, tak z pohledu hlavního garanta odborné praxe v rámci konkrétního zdravotnického zařízení a garanta odborné praxe za vzdělavatele. Jako velmi pozitivní se v tomto případě jeví možnost dalšího vzdělávání mentorů odborné praxe v oblasti pedagogiky, psychologie a zdravotnické etiky.

Vzhledem k tomu, že nemoc zasahuje člověka více než jakákoliv jiná životní situace, je vztah zdravotníků k pacientům mimořádně křehký a zranitelný, a nároky na jejich jednání mimořádně vysoké. Tento vztah je předem závislý na schopnostech zdravotníka empaticky reagovat při jednání s pacientem, s vědomím toho, že nemocný (člověk ve stavu nouze) se může chovat jakkoli (díky mimořádné situaci, v níž se ocitl), zatímco on, zdravotník, se musí chovat eticky za všech okolností (Goldmann a Cichá, 2004, s. 60). Na plnění tohoto náročného úkolu se mentor odborné praxe svým výchovným působením na studenty významně podílí, a proto se od něj automaticky očekává, že bude sám eticky vybaven. Z pohledu mentorů jsou vnímány jako hlavní výhody přímého vedení studenta efektivnější komunikace mezi studentem a personálem, rychlejší adaptaci na oddělení a vyšší motivaci studenta k práci. Nevýhodou je méně času, než který by chtěly mentorky studentům věnovat, zejména z toho důvodu, že musí zastávat svoji vlastní práci (Ulihancová, 2014). Podle Holcové (2012) se zkušenosti a představy o mentorech u studentů liší, někteří oceňují práci s mentorem, jiní dávají přednost práci se sestrami bez mentora nebo učitelkám odborné praxe. Nejvíce studenti u mentorů oceňují odbornost, trpělivost a komunikativnost. Dle zjištění Kramné (2012), se více studentů při ukončení studia cítilo připraveno pro praxi, proti menšímu množství, kteří se cítili méně připraveni. Z pohledu vnímání povolání sestry bylo zjištěno, že všichni dotázaní si vybrali tento obor na základě touhy pomáhat lidem nebo na základě doporučení svých blízkých pracujících ve zdravotnictví. Také mzdové ohodnocení hraje významnou roli při rozhodnutí zůstat u profese sestry, podle dostupných údajů se nezdá studentům dostatečná (Kramná, 2012; Poluhová, 2010).

ZÁVĚR

Jak již bylo uvedeno klinická praxe má nezastupitelné a velmi významné místo ve výchovně vzdělávacím procesu budoucích zdravotnických pracovníků – oboru všeobecná sestra. Dále může sehrát pozitivní vliv týkající se zájmu nastoupit po ukončení vzdělávání do daného zdravotnického zařízení, což je v některých případech poskytovatelem klinické praxe podceněno. Z tohoto důvodu je nutné přistupovat k odborné praxi velmi zodpovědně a dostatečně apelovat na všechny zdravotnické pracovníky, kteří jsou ve styku se studenty tohoto oboru. Velmi důležitá je profesionální a motivační komunikace, jejíž součástí je aktivní naslouchání, které je žádoucí zejména u pomáhajících profesí (Moss, 2017). Významné místo zde zastává také dostatečná motivace jednotlivých studentů, kteří by v odborné praxi měli vidět možnost získání dalších velmi důležitých vědomostí a ne pouze splnění cíle – v tomto případě počet hodin a příslušné odborné pracoviště. Jde o velmi dlouhou cestu, kterou lze zdolat pouze zájmem mentorů a studentů a jejich efektivní komunikací.

Literatura

GOLDMANN, R. a CICHÁ, M. *Etika zdravotní a sociální práce*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, Pedagogická fakulta, 2004. ISBN 80-244-0907-0.

HOLCOVÁ, J. *Postoj studentů ošetrovatelství a porodní asistence k mentorovi*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, Pedagogická fakulta, Ústav antropologie a zdravotvědy: 2012. Vedoucí práce V. VRÁNOVÁ.

KRAMNÁ, E. *Představy žáků středních zdravotnických škol o jejich budoucím povolání*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, Pedagogická fakulta, Katedra antropologie a zdravotvědy: 2012. Vedoucí práce H. HEIDEROVÁ.

MEDLÍKOVÁ, O. *Lektorské dovednosti: manuál úspěšného lektora*. Praha: Grada, 2013. ISBN 978-80-247-4336-3.

MOSS, B. *Communication Skills in Health and Social Care*. London: Sage Publications, 2017. ISBN 978-1-5264-0132-8.

POLUHOVÁ, A. *Postavení zdravotnických asistentů z pohledu současných žáků a absolventů SZŠ*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, Pedagogická fakulta, Katedra antropologie a zdravotvědy: 2010. Vedoucí práce L. KREJČOVSKÝ.

ULIHANCOVÁ, N. *Kompetence mentora v odborné praxi*. Plzeň: Západočeská univerzita v Plzni, Fakulta zdravotnických studií: 2014. Vedoucí práce V. BERKOVÁ.

Kontakt

doc. PhDr. Yvetta Vrublová, Ph.D.

Fakulta veřejných politik v Opavě, Slezská univerzita v Opavě

Ústav ošetrovatelství

Bezručovo nám. 885/14, 746 01 Opava, Česká republika

yvetta.vrublova@fvp.slu.cz